

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΤΕΤΑΡΤΗ 04 ΙΟΥΝΙΟΥ 2014
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα της γραφής του Γ. Βιζυηνού είναι η θεατρικότητα που προσδίδει στα έργα του. Αυτό συμβαίνει πράγματι και στο εξεταζόμενο απόσπασμα, στο οποίο η αναπαράσταση των χαρακτήρων επιτυγχάνεται με γλωσσικά μέσα: τη φυσικότητα του λόγου, το τυπικό και το λεξιλόγιο της δημοτικής, ακόμα και με τους ιδιοματισμούς ή τη φωνητική απόδοση των λόγων. Επομένως, ο ευθύς και άμεσος λόγος των ηρώων αποτελεί μίμηση, χαρακτηριστικό γνώρισμα του θεατρικού είδους (στο οποίο ο αφηγητής απουσιάζει εντελώς). Άλλα στοιχεία που προσδίδουν στο κείμενο θεατρική λειτουργία είναι η συμμετοχή πολλών προσώπων (πρωταγωνιστές, δευτεραγωνιστές, «βουβά» πρόσωπα), η διάρθρωση της αφήγησης σε σκηνές που ακολουθούν η μία την άλλη (υπάρχουν δομικές ενότητες με σχετική αυτοτέλεια, όπως οι πράξεις ενός θεατρικού έργου). Παρουσιάζονται, επίσης, διαφορετικοί χώροι, που εναλλάσσονται, όπως τα σκηνικά του θεάτρου και, τέλος, η χρήση μιας αφηγηματικής σκοπιάς που απέχει εξίσου από τον παντογνώστη - αφηγητή και από το χαρακτήρα - αφηγητή αποτελεί δείγμα θεατρικότητας.

Χαρακτηριστικότερα παραδείγματα είναι:

1. «η είσοδος του εις τον οίκον μας ... έπειτα ηρώτησε μεγαλοφώνως.»
2. «-Ω! είπε μετ' απελπιστικής εκφράσεως... Μας είναι όλως διόλου ξένη»
3. «Όταν ύψωσα τα βλέμματά μου... μίαν απερίγραπτον θλίψιν»

B1.

Η πρώτη προσέγγιση της γλωσσικής μορφής του έργου «Αμάρτημα της μητρός μου» δίνει την εντύπωση ότι ο συγγραφέας χρησιμοποιεί την καθαρεύουσα κι αυτό έχει ίσως ως αποτέλεσμα την απώθηση, ιδίως του μη εξοικειωμένου μ' αυτήν αναγνώστη. Όμως μια λεπτομερέστερη εξέταση μας φέρνει σε επαφή με μια εξαιρετικά πλούσια και πολυεπίπεδη γλωσσική ποικιλία. Διότι δεν υπάρχει γλωσσική διαφορά μόνο ανάμεσα στα αφηγηματικά και τα διαλογικά (δραματικά ή μιμητικά) μέρη του διηγήματος, αλλά και ο ίδιος ο λόγος του αφηγητή αποδίδεται διαφορετικά όταν είναι μικρό παιδί και διαφορετικά στη φάση του ώριμου και μορφωμένου.

Παρατηρούμε ότι η γλώσσα των διαλογικών μερών είναι απλή, λαϊκή, με ιδιοματισμούς και φράσεις παροιμιακές, ενώ, αντίθετα, η γλώσσα των αφηγηματικών μερών είναι λόγια, με αρχαιοπρεπείς συχνά εκφράσεις. Όπως έχει αποδειχθεί με βάση το πεζογράφημα του Βιζυηνού «Διατί η μηλιά δεν έγινε μηλέα», η ιδεολογία του συγγραφέα μας απέναντι στο γλωσσικό πρόβλημα είναι ξεκαθαρισμένη: θεωρητικά υπέρμαχος της δημοτικής, στην πράξη είναι ένας μετριοπαθής καθαρευουσιάνος. Ο γλωσσικός αυτός διχασμός ίσως οφείλεται από τη μια στη διπλή του ιδιότητα, του λογοτέχνη και του επιστήμονα, και από την άλλη στη φαναριώτικη παιδεία του.

Ειδικότερα, στα διαλογικά μέρη των διηγημάτων του η αφήγηση αποβάλλει το λόγο καθωσπρεπισμό της, η καθαρεύουσα παθαίνει καθίζηση (δεν εξαλείφεται πλήρως!) και η γλώσσα πλησιάζει την καθημερινή ομιλία των ανθρώπων του λαού. (Κ. Μητσάκης)

Όμως, δεν μιλούν όλοι οι χαρακτήρες του Βιζυηνού στην ίδια απλή λαϊκή γλώσσα. Όπως έχει παρατηρήσει ο Π. Μουλλάς «οι γλωσσικοί κώδικες [...] της καθαρεύουσας και της δημοτικής λειτουργούν [...] κυρίως ως δείκτες πολιτισμικών και κοινωνικών διαφορών. Καθαρεύουσα μιλούν ο αφηγητής των διηγημάτων [...] οι Γερμανοί καθηγητές [...], απεναντίας η δημοτική είναι ο κώδικας των φτωχών και καταφρονεμένων. [...] Με γεωγραφικά κριτήρια, θα τοποθετούσαμε γενικά την καθαρεύουσα στα αστικά κέντρα και την Ευρωπαϊκή Δύση, ενώ τη δημοτική του στην ύπαιθρο της ελληνοτουρκικής Ανατολής».

Τέλος, πέρα από την παραπάνω αντίθεση αφηγητή - προσώπων, ειδικά στο διήγημα υπάρχει και μια δεύτερη αντίθεση-αντιπαράθεση μέσα στο γλωσσικό σύστημα του ίδιου του αφηγητή.

ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗ: • Φλέμγκ 40, τηλ. 2109932291 • Κύπρου 51, τηλ. 2109941471 • Γερουλάνου 103, τηλ. 2109911067

ΗΛΙΟΥΠΟΛΗ: • Ναυαρίνου 12, τηλ. 2109944396, • Πρωτόπαπα & Ρόδου 2, τηλ. 2109955210

ΓΛΥΦΑΔΑ: Λ. Βουλιαγμένης 147 & Πραξιτέλους 2, τηλ. 2109680008

email : support@romvos.edu.gr

Διαπιστώνουμε ότι ο λόγος του ενήλικα, μορφωμένου αφηγητή είναι λογιότερος και συνθετότερος από το λόγο του αφηγητή-παιδιού (χρησιμοποιεί αρχαϊζόν λεξιλόγιο, συχνότερα μακροπερίοδο λόγο και διαδοχική υπόταξη στη σύνταξη).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα καθαρεύουσας : «Αι οικονομικαί μας δυσχέρειαι ... κατώρθωσε να υιοθετήση».

Χαρακτηριστικό παράδειγμα δημοτικής : «Δός το πίσου το Κατερινιώ... μίαν ημέρα το σπίτι μας».

B2.α.

Η τεχνική σύντμησης του χρόνου έχει να κάνει με την επιτάχυνση της αφήγησης κάποιων γεγονότων. Αναλυτικότερα, κάποια γεγονότα που δε θεωρούνται σημαντικά από τον αφηγητή περιγράφονται περιληπτικά. Στο «Αμάρτημα» η τεχνική αυτή εφαρμόζεται απ' τον αφηγητή στο χωρίο : "Πριν δε κατορθώσω να επιστρέψω, το ξένον κοράσιον ηυξήθη, ανετράφη, επρουκίσθη και υπανδρεύθη, ως εάν ήτον αληθώς μέλος της οικογενείας μας". Με επιδέξιο τρόπο, λοιπόν, και χρησιμοποιώντας μόνο τέσσερα ρήματα, ο Βιζυηνός διανύει αφηγηματικά πολλά χρόνια (σε επίπεδο ιστορικού - πραγματικού χρόνου), περιγράφοντας τη ζωή του υιοθετημένου κοριτσιού, φτάνοντας μέχρι και τη στιγμή που παντρεύεται και, επομένως, εγκαταλείπει το σπίτι, προφανώς για να προϊδεάσει/δικαιολογήσει την επόμενη κίνηση της μάνας, που είναι η δεύτερη υιοθεσία. Φυσικά, άλλος ένας λόγος που χρησιμοποιείται η τεχνική αυτή είναι η απουσία του αφηγητή στο εξωτερικό και η άγνοιά του για το τι συμβαίνει με λεπτομέρεια στο σπίτι του. Τέλος, θα μπορούσε να αποτελέσει και έκφραση πικρίας του αφηγητή για την αχάριστη στάση της υιοθετημένης κόρης απέναντι στη θυσία της μάνας και των αδερφών του.

B2.β.

Οι αναχρονίες γενικά εξυπηρετούν τη διέγερση του ενδιαφέροντος του αναγνώστη και συμβάλλουν στη ζωνρότητα της αφήγησης. Ιδιαίτερα οι αναλήψεις επιλέγονται για να προσφέρουν λύση στο πρόβλημα της έκθεσης του παρελθόντος, με την οποία ο αναγνώστης κατατοπίζεται για τα γενικά και ειδικά συμβάντα του παρελθόντος της ιστορίας, με σκοπό να κατανοήσει καλύτερα

τι γίνεται στο αφήγημα. Όμως, πολλές φορές οι πληροφορίες που δίνονται παραπλανούν αντί να πληροφορούν τον αναγνώστη. Άλλοτε πάλι διαψεύδουν ή επιβεβαιώνουν τις υποθέσεις του και γενικά τον οδηγούν μέσα από την περιπέτεια της ανάγνωσης σε συνεχείς ανασηματοδοτήσεις των γεγονότων. Τέλος, η αναντιστοιχία ανάμεσα στη διάρκεια της αφήγησης και τη διάρκεια της ιστορίας λειτουργεί ως δείκτης σημασίας, δηλαδή προβάλλει ένα νόημα επάνω στα γεγονότα.

Όσον αφορά το διήγημα που εξετάζουμε, οι αναχρονίες (και κυρίως οι αναλήψεις) επιτελούν γενικά δύο ρόλους: α) Εξυπηρετούν τη δομή του (αίνιγμα - λύση) με σταδιακή αποκάλυψη γεγονότων. β) Εμπλουτίζουν το διήγημα με παράλληλα θέματα (π.χ. το λαογραφικό στοιχείο), όχι όμως ως ένθετοι στολισμοί αλλά ως ερμηνείες της ψυχοσύνθεσης, των αντιδράσεων ή των αντιφάσεων των χαρακτήρων. Επίσης, σπάζουν τη μονοτονία της αφήγησης, συμπληρώνουν κάποια κενά της ιστορίας, για να γίνει δυνατό να προχωρήσει η πλοκή, εξηγούν γεγονότα δίνοντας απαραίτητες πληροφορίες για το παρελθόν, αναδεικνύουν τις αιτιακές σχέσεις των γεγονότων, υπηρετούν τη δραματική αποφόρτιση, ικανοποιούν την ανάγκη του αφηγητή για μια μικρή ανάπαυλα και υπηρετούν τους νόμους της έκπληξης και της αγωνίας.

Στη συγκεκριμένη αναδρομική αφήγηση η μητέρα επιχειρεί να μεταπείσει τον Γιωργή σχετικά με την υιοθεσία της μικρής. Επιδιώκει να αποδείξει ότι το παιδί είναι δικό της «Δεν είναι ξένο το παιδί! Είναι δικό μου!» ασκώντας του ψυχολογική πίεση, εφόσον απουσιάζει το λογικό επιχείρημα πως η ίδια γέννησε το παιδί. Παράλληλα, μας μεταγγίζονται πολλά λαογραφικά στοιχεία της εποχής που αφορούν την ανατροφή των παιδιών «σπάργανα».

Γ.1.

Ο Γ. Βιζυηνός εξαιτίας της ιδιαίτερης ψυχογραφικής του δεινότητας οδηγείται στη σκιαγράφηση της στάσης κατά τον αποχωρισμό των φυσικών γονιών του κοριτσιού στην πρώτη υιοθεσία. Οι αντιδράσεις των δύο διαφέρουν. Ο πατέρας κάτωχρος, βυθισμένος στη σιωπή, ενώ η σύζυγος κλαίει ακουμπώντας εξουθενωμένη ψυχικά στον ώμο του. Έτσι, αισθητοποιείται ότι (μέσα στο πλαίσιο του ιδιότυπου ρεαλισμού του) η επιλογή του ζευγαριού να δώσουν το τέκνο τους για υιοθεσία είναι ετεροπροσδιορισμένη, καθώς επιβάλλεται από την οικονομική δυσχέρεια. Η μητέρα του Γιωργή εξαρτημένη εμμονικά από την υιοθεσία ενός νέου κοριτσιού που θα μπορούσε θεωρητικά να απαλύνει τον πόνο της για τα αμάρτημα της, αγωνιά «η μήτηρ μου... καμιά φωνή»,

ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗ: • Φλέμγκ 40, τηλ. 2109932291 • Κύπρου 51, τηλ. 2109941471 • Γερουλάνου 103, τηλ. 2109911067

ΗΛΙΟΥΠΟΛΗ: • Ναυαρίνου 12, τηλ. 2109944396, • Πρωτόπαπα & Ρόδου 2, τηλ. 2109955210

ΓΛΥΦΑΔΑ: Λ. Βουλιαγμένης 147 & Πραξιτέλους 2, τηλ. 2109680008

email : support@romvos.edu.gr

μήπως ματαιωθούν οι προσδοκίες της ανατρέποντας το σχέδιο της υιοθεσίας. Ευτυχώς, κανείς από τους παρευρισκομένους δεν αναφώνησε ότι αγαπά περισσότερο το παιδί. Επομένως, υλοποιήθηκε το σχέδιό της. Αυτή η συγκλονιστική σκηνή, λοιπόν, δίνει αριστοτεχνικά μια συναισθηματική κορύφωση του έργου που επιβεβαιώνει την προσπάθεια διείσδυσης στα μύχια των ηρώων διασφαλίζοντας τη θεατρικότητα του έργου.

Δ1.

Και τα δύο έργα που παραλληλίζονται «Το Αμάρτημα της μητρός μου» και «Οι Άθλιοι των Αθηνών» κινούνται στον άξονα της ηθογραφίας σκιαγραφώντας όχι μόνο την ιδιοσυγκρασία των ηρώων αλλά και την εικόνα μιας ολόκληρης εποχής. Στο πλαίσιο της σύγκρισης αυτής εντοπίζονται ομοιότητες και διαφορές.

ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ :

1. Παρά την οικονομική δυσχέρεια τόσο η μητέρα στο έργο του Βιζυηνού «αι οικονομικά μας δυσχέρειαι ... υιοθετήση», όσο και ο Τάσος στο έργο του Κονδυλάκη «Καλά κυρούλα ... ξεροκόμματο ψωμί ζω» προτίθενται να αναλάβουν τα έξοδα, το βάρος για την ανατροφή ενός παιδιού. Η συγκεκριμένη στάση αναδεικνύει το ψυχικό μεγαλείο, τον αλτρουισμό και τη διάθεση προσφοράς από την πλευρά των πρωταγωνιστών.
2. Η προοπτική ανάληψης της ευθύνης της ανατροφής ενός παιδιού δημιουργεί έντονα και ευχάριστα συναισθήματα τόσο στη μητέρα «ευχαριστημένη τρόπον τινά...αδερφούς μου» όσο και στον Τάσο «εξήλθε περιχαρής εκ της κρύπτης του». Η στάση αυτή αναδεικνύει τη θέληση προσφοράς στο συνάνθρωπο που πηγάζει ίσως από την ανάγκη κάλυψης συναισθηματικών κενών.
3. Το γένος του παιδιού και στις δύο περιπτώσεις είναι κορίτσι, νεογέννητο, τυλιγμένο στα «σπάργανα». Με την ομοιότητα αυτή αποτυπώνεται η ευρύτερη νοοτροπία αλλά και οι δύσκολες συνθήκες της εποχής που συχνά καθιστούσαν τα παιδιά και ειδικότερα τα κορίτσια θύματα των περιστάσεων.

ΔΙΑΦΟΡΕΣ

1. Στο Αμάρτημα η μάνα συνειδητά επιλέγει να φέρει εις πέρας τη δύσκολη αποστολή να αναθρέψει ένα νεογέννητο παιδί, ενώ στους Άθλιους η κίνηση συνδυάζεται και με

κάποια χρηματική απολαβή. Και μόνο αυτή η διαφορά είναι αρκετή, για να καταδείξει τα προσωπικά κίνητρα της μητέρας του Γιωργή που πηγάζουν από τις εμμονές της να αναθρέψει ένα κορίτσι, για να εξιλεωθεί για την αμαρτία της.

2. Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες τα δύο μωρά οδηγήθηκαν στην υιοθεσία. Στο μεν Αμάρτημα η μητέρα του μωρού πεθαίνει, στους δε Άθλιους το εγκαταλείπει λόγω φτώχειας. Κοινός παρανομαστής οι άθλιες συνθήκες που μεγάλο μέρος και των δύο κοινωνιών βίωνε, στοιχείο που δικαιολογεί τον χαρακτηρισμό ηθογραφία.

Επιμέλεια Απαντήσεων

Θαλασσινού Μαρία

Κακογεώργος Λάμπρος

Τρουλάκης Μάνος